

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАН
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАН КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

ТӨРЭЭН ХООРАЙЫВЫСТЫ УЛАМ-НА ЧААГАЙЖЫДААЛЫҢАР!

Совет улустун амырал-чурттаагазы улам-на чараш, улам-на өөрүшкүзү болуп дээш бистин төрөөн Коммунисттик партиясы болган Совет чазавыс бүгү-ле чүдөдөр кылып турар. Чурттаага бажыңдарың, култураның тудугулары, хоорайларның болган суурларның чаагайжыдаалыгы бистин чурттуу калбары чурттан чорук совет кижилеринин дугайында партия болган чазактың ол улут сатын салышкынының тодаргай илерээшкени болуп турар.

Бистин төрөөн хоорайымысты—Кызыл чаагайжыдаалык талазы-биле кылдырган амырал манза база чыккан болур. Область төвү Кызыл хоорай сөөлү чыдарың дүрүзүндө таңыттыңмыс кылдыр чартыңган. Оң кудумчуларын, сесериктерин болган паркын чаагайжыдаалык талазы-биле хей чүдөр кылдырган. Ленин аттыг болган Кочетов аттыг кудумчуларын база Комсомольская кудумчуларын асфальтлаан кылган. Октябрьская кудумчуларын мый тарылазын арбыдары чурткан.

Кызыл хоорайга тудуг талазы-биле хей чүдөр сөөлү чыдарың кылдырган. Бүдүн-бүдүн чаз кварталдар болган кудумчулар өзүп турар. Паротубиналыг асфальтлаанын, суг дамчыраг хоолалык, септелге заводунуң болган аш-чечкиң өскө-даа бүдүргөдөрүнүн тудушуну амы үдө хайнышкыны чоруп турар.

Чурттаага бажыңдарың тудушун талазы-биле бо чылын хоорайга хей азы чары кылдыр. «Тыва тудуг» престиниң 6-лаш областтык септелге каторалы бо чылын нийтир-биле муң дөрбөлчүн метр шадуг чурттаага бажыңдарың хоорайың амырал чоннарыңа кылып бөрү хулаалгын. Эргелет организациалары база чурттаагың элөөн хей бажыңдарың тудуп кылдыр. Кызыл хоорайың амырал чоннары хуузуңа боттары бажың тудуп азын дөш 700 муң рубль, хуузуңа бажыңдарың септен азын дөш 500 муң рубль тунуг чөдөлөрүн күрө чынарар берген. Чурттаага бажыңдарың тудар планын чедикшиңниң күсөдөр чорук бистин төрөөн хоорайымыстың амырал чоннарың амырал-чурттаагың улам экижидеринге улут идилгил болур.

Хоорайың чаагайжыдаалык талазы-биле бо чылын кылдыр амыралдык хемчээл дьа улут. Кызыл хоорайың чаагайжыдаалык талазы 1957 чылда 4 миллион амыг рубльди чарыгадар кылдыр планнап берген. Кудумчулар кымында тротуарларын асфальтлаар, кудумчуларын, сесериктерин болган шарты чаагайжыдаалык талазы-биле хей амыралдык кылдыр чорудары негетинин турар. Он беш муң дөрбөлчүн метр хемчээл тротуарларын асфальтлаары планда көрдүгөн.

Кудумчуларын ногаанчыдыр мый тарылар амыл бистин хоорайымысты улам чаагайжыдаалык талазы-биле чугула сорулаарың бирөөн болуп турар. Бо чылын Кызыл хоорайга 10 муң амыг ыштарың, дьа хей метр хемчээл шадуг чечкиң тарып олуртуп хулаалгын бис. Партия болган хоорайда сесериктерин улам сайырадып чартып сорула бистин мурувуста туруп турар. Ол чугула сорулаарың чедикшиңниң шийтирлээр дөш хоорайың коммунал амырал-агы чарың септелге катораларың бажың турскан. Тарып олуртуп чечкиңиң өстүр амырал-агы чарың организастаан, тарылар мый престинерин өстүр чарың база белеткен.

Кызыл хоорайың 1957 чылда чаагайжыдаалык планын чедикшиңниң боттадырар төдөдө организастыг белеткен.

Часкы хову амыралдык эгелээн

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районунда колхозтарында часкы хову амыралдык эгелээн. Молотов аттыг колхоз (даргазы эш Адыбай) тарылаага белеткелерин чорутуп өйдө организастыг дооскан, а МТС-тиң 4 тракторларың механизаторлары база чед берген турган. Апрельдин баштайгы чымыг хүнерин колхозтун шадеринде деминг күш-ажылды хайныктырган. Таражылары бекдик дүжү дөш демиселче организастаарын хову амыралдык бригадирин эш Солунам чычорула турар. СЭКП районунуң амыралдык эш Куданниң редакцияга амыралдык болза: — Молотов аттыг колхоз апрельдин 5-ке чедир 300 гектарын амыралдык бажың илтирөөн. Кызыл-Хараганда амыралдык белеткени шадерде арбын амыралдык тарымын база эгелей берген. Колхозтун таражыларың механизаторлары-биле деминг күш-ажылды «Муракчы» колхозта база калбарып турар. «Муракчыда» (баштаар черинин дар-

Колхозтун тудугуларыңа

Өнүк районунуң «Совет Тываның беш чымы» колхоз бо чымын кудумчу амыралдык 6, чурттаагың 25 бажыңдарың кылдыр планың. Адаа 1800 кубометр тудуг ылажы төрө, а ам белеткени 1895

1957
АПРЕЛЬ
7
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 70 (3782)

Өртөө 20 коп.

Улетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкараарын улам ыңай сайзырангайжыдарының хемчеглерин ажалчы чоннар деткип турар

Бүгү чоннуң чугаалажып көрүүшкүнү

«Улетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкараарын чорукту организастаарын улам ыңай сайзырангайжыдаалык дугайында» эш Н. С. Хрущевтиң илеткелиниң теистерин бүгү чоннуң чугаалажып көрүп бүгү чуртта калбарып турар. Ол эң чугула документи кирген саналдарын бир үн-биле чүдүргөтүп көрүшкөн, тодаргай болган боттук саналдарын ажалчы чоннар кирип турар.

— Планнашкыны эң улуту-биле экижидер дугайың эш Хрущевтиң илеткелиниң теистеринде айткан турар, — деп Москваның «Кадмыр болгаш маса» деп металлургия заводунуң шутулаа чедикшиңниң мастери эш Задонский чугаалаан. Ол мый болбас аргажык. Акша-хөргөңни хей сапын тудугларга бажыңдарың, тудугуңа хулаалгын саалайып, күрүсө курлавырларың дьа хей кезин амыг чокка чыгырып тургулаан чүдөлөрүң биске турган чажыт чүе эвс. Чижээлээр, бистин чедикшике шой экижидер кудар хейти тудуп турар. Бир эвс ону амыгалга өртө кириген болза эң экижидериниң бистин чедикшик көвүдөткөн турар болган ол хейтиң өртө хыс хууза иштинде дугулаң бөр ийик. Мичаа-даа оң тудуу саалаан. Идиги практика болзаң дөш улус амыгал-агының ам тургустунар чөвүлдерин шынгыңы-биле хайгаарып көр херек.

Москваның «Кадмыр» деп заводунуң чедикшиңниң бирөөниң амыгалыңарың хулаалга бүдүргөңниң вол инженер эш Агатов болза, улус амыгал-агының бүтү амыралдык хайнышкының хөжүп турарың дугайың чугаалаан. Бүдүргөң чедикшиңниң бүдүргөңи база өтүп турар. Автомобиль, хөмүр даш, нефть, чик болган улутпүрнү өскө-даа амыралдык каш катан хей кылдыр амыгал-агының үндүрүп турар. Мичаа-даа улутпүрнү

эргелеп башкараарыңа тургустуна берген артык чүдөр бүдүргөңге моонда болуп турар деп оратор чугаалаан. Чижээлээр, кылган чажыг бистин заводка киреринин мурунда, вол резин улутпүрнү, вол химия сайгарылаан, сайгарыла килдин дөш ышкыш үш-дөрт черлерин өртөш, чүдө оң соонда бүдүргөңниң план килдинге кирер турган. Амыг үдө продукция бүдүргөңниң планы, материалдык хандырылаңны планы болган биске продукцияны сарының планы боттарың амыралдык илтир-ла дүжүлгө чок болуп турар. Ону илтир болуп турарың ужуру болза ол амыгалыңарың Химия улутпүрнүң илтир-ла дүжүлгө план эргелет, министр-ствонун чок хандырылаа чери болган министр-ствонун чок химия сайгарылаңны чери дөш ышкыш хей черлер ол амыгалыңарың шийтирлээр турарыңа. Ол бүтү херекти Күрпүлгө дамчыдып бөр деп саналдык мөн, мичаа болза, амыгал бүдүргөңиң болбас деп эш Агатов түдөөн чугаалаан.

Хабаровск крайың тудугларыңа, улутпүрнү бүдүргөңиңде, эртемниң албан черлеринде эш Н. С. Хрущевтиң илеткелиниң теистерин улуту мичаа-биле чугаалажып турар. Хабаровскиниң Каганович аттыг машина тудушунуң заводунуң коллективни улутпүрнү болган тудугну улутпүрнү аде тургустуна кирип турар чорукту илтир-ла чүдүргөңнү көрүшкөн, хей сангыт саналдарың кирип турар. Шахталар бажыңдарың чүдөлөрүң улуту эвс кезектер-биле бүдүрүп турарыңың ужуруңа чедикшиңниң миллион рубльди завод чык бүдүргөңи амыг чок кылдыр чарыдап турар деп ол заводтук коллектив санал берген. Идиги-ла чүдөр хоорайың өскө бүдүргөңиңде база бистип турар. Нормаль деп херексели специализастыңан чажыс заводка бү-

дүрүп турган болза күрүсө дьа амыгал-агының бистип турарыңа чедикшиңниң чеге болуп ийик. Амур-Комсомольск хоорайың заводтарыңа чедикшиңниң-биле бүдүрүп ап болур калдык чамдык хандырыла крайже Ленинградтан болган өскө-даа хоорайлардан сөөртүп эвс турар. Күрүсөңиң чугула амыгалыңарың шийтирлээр хемчег амыгалыңарың салып бистин партияны болган чазактың шийтирлээр боттук чон-биле калы чугаалажып көр деп партияны болган чазактың шийтирлээр Олессаниң машина тудугулары сетки ханын демдегеп турарлар. Олар боттарыңың санал-оңалдарың база чугаалап турарлар. Планнашкының, хандырылаңны таланыңа чедикшиң болган ол херекти ведомстволар азын-биле кылды көр чорук күрүсө калдык каторалды таварыштары бистин бүдүргөңиң чижээлээр бөстүп турар деп Октябрь революция аттыг көдө амыгал-агының машина бүдүргөңиң заводунуң материал-техниктиг хандырыла килдиниң начальни чугаалаан. Метиз деп херексели бүдүргөңиң металл Чабанскиден ап турар бис, мичаага биске оорта каш катан чок болуп турар Сталин хоорайдан ол-ла мичаа металл-биле бисти хандырып болур. Олессада 15 даарыңга бүдүргөңи бар, ол хиреңде-ле тускай хедерини Львовтан биске сөөртүп эвс турар.

Партияны болган чазактың саналдарың амыралдык боту неген келген — улутпүрнү улутуп талазы-биле үдөзис эскерилгелер болза, чурттуң курлавырларын улам боттуу-биле амыгалыңа, совет экономиканың чаз бүдүргөңиңде илтирлээр бөр деп чурттуң бүтү-ле бүдүргөңиңде амыгалыңар болган албан-аажылар боттарың илеретип турарлар.

(СЭТА).

ТУДУГЖУЛАРЫҢ СӨЗҮ

«Улетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкараарын чорукту организастаарын улам ыңай сайзырангайжыдаалык дугайында» эш Н. С. Хрущевтиң илеткелиниң теистерин «Тыва тудуг» престиниң тудуг улуту чедикшиңниң, объективтеринде, чедикшиңде болган бригадаларыңа таңымып, чугаалажып турар. Теистерде айткан аде тургустушкуну тудугжулар чажыс үн-биле чүдүргөңнү деткип турар болган амыгалы чоннар дугайыңа партияны база бир чаз сатын салышкыныңа хайнышкыны күш-ажылдык бүдүргөңнү бектирерин хулаалгын ап турарлар.

Тудуг бригадирин эш Манасов тудугжуларың хулаалга сөс ап чүе чугаалааш мичаа дөш: «— ол аде тургустушкунуң түдөөн чугаалааш бектик мергелеринде тудугларга бектик мергелеринде тускай өртөмнүң келер, мичаага улутпүрнүң экижидер чугаалааш, ол ышкыш муракчы дүжүлганы негетеринде артык таарымыңың байдаларың тургустунарың чажып чок.

— Улус амыгал-агының Чөвүлдерин тургустунарыңа, район болган хоорай бүдүргөңнү илтир курлавырларың дөш амыгалыңа дугулаар. Партия болган чазактың көрүп турары ол чугула чаз хемчеглер амыралдык чедикшиңниң боттарың дөш тудугжулар бистерин хамааржып турар бүтү-ле амыгалыңарың эрестиг күсөдөр бис—деп, илтир заводунуң тудушунуң техник-прораб эш А. Сороко чугаалаан.

Идиги тудуг улутпүрнүң начальни эш Ю. Трещенко ботунуң чугаалаашы:—

бистин хоорайымыста элөөн каш тудуг организациалары бар, мичаага ол организациаларың амыгалыңа төлөвириниң шуту амыгалыңа чорудуп турарың чажыт эвс. Чижээ, тудуг престиниң ийи кыт чурттаага бажыңың оңалга херексели элтир кылдыр 2500 рубль эрестиг турда, а обьютребсоюзта 11000 рубль болуп турар. Ону амыгалыңа алгаш тудуг престиниң амыгалыңа боттарыңың хандыры амыгалыңа шадеринде орта амыгалыңа, харын хей акша ступ, обьютребсоюзта барып өлгөдө кылды амыгалыңа турар чүдөр бар апарган. Бо чорук престиниң бүдүргөңиң амыгалыңа шийтирлээр болуп турарың тодаргай. Мичаага обьютребсоюзтун тудуг каторалыңа транспорттор, довурак хоюдар херек-

Тыва автономнуг областың Кызыл районун дүжүрүп дугайында

РСФСР-нин Дээди Сөвединин Президиумунун ЧАРЛЫ

РСФСР-нин Дээди Сөвединин Президиумунуң донтадыры болза: Тыва автономнуг областың Кызыл районун дүжүрүп, он девискерин Каа-Хем, Би-Хем, Улут-Хем болган Танды районнарың составыга дамчытып бөр. РСФСР-нин Дээди Сөвединин Президиумунуң даргазы М. ТАРАСОВ. РСФСР-нин Дээди Сөвединин Президиумунун секретары И. ЗИМИН. 1957 чылдың март 28.

Кызыл районну дүжүргени

Бо чылдың апрельдин 5-те СЭКП-ниң Кызыл райкомунуң дүжүрүп плесуму бөз амыгалы чоннар депутаттарыңың Кызыл район Сөвединиң ийги сессиязы болуп өттөн. Оларын кайымыңа-даа «Тыва автономнуг областың Кызыл районун дүжүрүп дугайында РСФСР-нин Дээди Сөвединин Президиумунуң Чарлымы» база ол дугайында СЭКП Тыва обкомунуң бөзүлүң болган обьютребсоюзтун шийтирлээр чугаалааш. Плесум-даа, сессия-даа районну дүжүрүп дугайында Чарлымы болган шийтирлээр чажыс үн-биле дөткөн.

Районнуң девискеринге турган колхозтар болган көдө Советтер географтыг тудушунуң таарымыңа байдалыңың зайы-биле долгандыр турар дөрт районнарга хулаатынган.

Көд-Тей көдө Советтик болган «Совет Тыва» колхозту — Каа-Хем районун, Чедер көдө Советтик болган «Тилеке» колхозту — Танды районун, Баян-Кол көдө Советтик болган Сталин аттыг, «Х улут хураал» колхозтарын — Улут-Хем районун, Бара-Хаа көдө Советтик болган

«СЭКП-ниң XX сессиязы» колхозту база Эрбек көдө Советтик Эрбекке талазы, ында «ТАРН XX сессиязы» колхозту — Би-Хем районунуң составыга кирип деп шийтирлээр.

«Баян-Хем» колхоз моон мурунда-ла Би-Хем районунуң «Тилеке» колхозуна каттыга берген-биле холбаштыр Сесер-лиг көдө Совет дүжүр апар болган оң бүтү девискерин Би-Хем районунуң Ады-Өк көдө Советтинге хамааржы бөр. «Бай-Булуң» колхозту Танды районунуң составыга кирип.

Элгес-Асының хөмүр даш шахтазы болган Чедер куурот Кызыл хоорай Сөвединиң чажыгазыга кирип.

Кызыл МТС дүжүр, оң бүтү техниказы болган вадрлары үстүңдө ады үнген районнарга хулаатынган. Кызыл районнуң колхозтарын, көдө Советтерин, шадаларын болган култур чырыдышкың албан черлерин ады үнген районнарга тус-тус хулаалгын боттарың тускай комиссия боттадырып өлгөдө.

Өвүр районунун мурнакчы херэеженнери

Өвүр районунун херэеженнери районунун аймагы, културга тургузушунунун херэеже идиелелгил кылып турар. Колхозтарын организациалык-агыл талашы-биле улам-на быжыгдар дээр колхозчу херэеженнер тулуда, мал болгаш хову ажыдарында эр колхозчулар-биле калды калбаа-биле ажыдап, өтү, сүт, эт бүтүрерин көндүрүшүрүр.

Эрткен аймак-агыл чымын түнелгенде боттарын быжыгдар саар ивек бүтүрүндүн муң ажим кы сүтүтү саан-чыллар Манжа, Ахматжа, Сөвөн, Дөрбөт оларын аттары районун бүтү колхозчуларынга билингилер апарган.

Бо аймак-агыл чымын түнелгенде сүт саалызын эки түнелдерин көргүзүр турар саан-чылларын саны өскөн. Чыжээ, област Советинин депутаты «Совет Тыванын 5 чымы» колхозун саан-чыллар Янжээ Димитрия бодунга быжыгдарын ивектеринин бирөөсүнүн-не 5 айларын ичинде ортума-биле 440 кг ажим сүтүтү. «Коммунистче өркү» колхозун саан-чыллар Дарый—359 кг сүтүтү сагганнар. Ол иш-деш сүт саалызын көндүрүш, бо аймак-агыл чымын бир ивектен-не 1200 кг ажим сүтүтү саарын хүзүнгөн саан-чыллар районун колхозтарынга хей.

«Коммунистче өркү» колхозун херэеженнерин М. Багыдай эрткен чымын төрөн 308 койдан 331 хураганнарын. М. Докпаз 309 өшүндүн 344 ажайларын өстүрүшүр. Ол-ла колхозта С. Бичелдей бо чымын төрөн 250 ажим хойнуң. М. Сугак 100 ажим хойнуң хураганнарын бүтүрүп алган. «Кымыл туң» колхозта хойжу О. Долгу, ивек каларынын М. Стүрүмжа олар төрөн малдың чаш төлүн база-ла менди ап турарлар.

«Торгалыг» колхозун хойжуу М. Докпаз 270 ажим баш хойларын хураганнарын менди ап, хой бүтүрүшүн 2 кг дүтү кырып алырын, ол-ла колхозта мерисов хураган каларынын Т. Уйнуң

хураган бүтүрүшүн 3 кг дүтү, өшкү каларынын Алай-Хаа 291 өшүндүн 300 ажайларын өстүрүп, өшкү бүтүрүшүн 350 грамм чөөтү кырып алырын. Октябрьнын 40 чымынга үтүктүрү хүзүнгөн.

Колхозчу өрөгелерин шунтузун суурулар херэеже херэеженнер база идиелелгил кылып турар. «Кымыл туң» колхозта Ооржак-кыс, «Торгалыг» колхозта З. Нарыма, «Коммунистче өркү» колхозта Кертик-оол олар тулуг ажилынын нормалын хүн бүрүдө 125—150 хуу күсүдүн турарлар.

Ажычы чоннарын културалык дегенде белингиле, оларын калышкылы кампааларына ап-сестигил ажилдап турар эки ажилдагычын Тумакованын («Торгалыг» колхозта), Хандатайтын өтүмжа ишталың башкыны Д. Семжээ-оолдун аттары районда билингилер. Чоокта чаа болуп эрткен соңгулалар хүндө өштер Семжээ-оол, Тумакова олар район Советинин депутаттарына соңгулалар.

Не херэеженнер бүтүрүшү ажилына кырылган ханымдар арганы берип турар ажилер «Торгалыг» болгаш «Кымыл туң» колхозтарда тургустунгулаан, мында колхозчуларын урууларын доктаамал кижилерин турар.

Иччалаа-ла районун улуг колхозтары болуп «Коммунистче өркү», «Совет Тыванын 5 чымы» колхозтарда ажилерин аймак чедир чок болуп турары ол колхозтарын улугтукчуларын четиес ажилын херетиле турар. Ишталың күнүгө болгаш ичинин чыуар бажымын тулугушунуң ады үткен колхозтарын баштаар черлери (даргалары өштер Шаалы, Чамбал-оол) сатып салыр өйү ал келген.

Херэежен чонун ортузунга партиялык политиктиг ажилды күштелдирер, ичинин бүтүрүшүгө херэеженнери улам-на хандылар херэеже колхозтарга, бүтү

рүгө, албан организаци черлеринде херэеженнер чөөлөдери улуг ролду ойнар турар. Илангыя «Совет Тыванын 5 чымы» колхозта херэеженнер чөөлөдери ила партия организациалык улугтуганы-биле эки ажилдап келген. Ол чөөлөдөр колхозчу херэеженнерин ичти хурадарын доктаамал чымыдыр, херэеженнерин ортузунга тускай лекция, беседаларын чоруулу турар.

Ол ишталы «Кымыл туң» колхозта партия организациалык херэеженнер чөөлөдери илангыя базала багай өвөс улугтуп турар. Чоокта чаа ол колхозтарда херэеженнер чөөлөдериин соңгулалыг хурадарын болган, ол хурадарлар херэеженнер ортузунга ажим чорудар шымырак билингилер өштерин соңгулалыг тускулаан.

Оп-биле чергелештир херэеженнер ортузунга чорудар ажилы СЭКП райкомунун бюросу болгаш чакык парторганизациалар ам-даа эки улугтуптай турарын айттыр чугула. Илангыя «Коммунистче өркү», «Торгалыг» колхозтарда партия организациалык херэеженнер чөөлөдериин соңгулалыг хурадарын мынчага чедир чымыдырбаанар, колхозчу херэеженнер ортузунга лекциялар, беседалар чорутунай турар.

Сорулга болза, партиянын XX съездинин төгүзүгү иштинилерин амыдырла боттарындыр, 1957 чылда районун мурунда тургустунган планын онзагаларын додур болгаш ажим күтүсүр дош Октябрьин Улуг революциянын 40 чымынга адал болгаш бүтү улугтуп социалистич чарымынга херэеженнери улам-на калбаа-биле кижилерин турар.

Р. БИЧЕ-КЫС.

СЭКП Өвүр райкомунун херэеженнер ортузунга ажим чорудар кидилерин өрөгелелген.

Тарылгага киреринге белен

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Кызыл-Мажалык МТС-тин эш Куулар Намы улугтукан трактор бригаданы Барыин-Хемчик районун «Комсомол 30 чымы» колхозун тарылга шөлүдө чедер берген. Чоокта чаа хову бригаданын колхозчулар-биле трактористтерин каттышкан хурады болган. Олар бо чылдын чаксы тарылгазын 8 ажим хүндө доор деп шиттирелеринер.

Колхозун хову бригаданын 46 кижилер. Оларын ичинде 26 кижилер тарылга шөлүдүн хараганнарын туруп, 50 гектар черин ашталганын дооркан. Тарылга шөлүдө 240 тонна өдөкти өрткөн. Ол ажилда өштер Мадыр-оол, Купкаш-оол олар өң-не идиелелгил кырышкенер.

Колхозун партия организациалык хову бригаданын 12 агитаторларын тургускан. Бригада ам тарылгага киритеринге бүтүн белектелген.

...

Сүт-Хаа районун «Сталиниче өркү» колхозун таргашалары Октябрьин 40 чыл өңгө үтүктүрү алган хүзүлгезин амыдырла кырынга чедиккиниг күтүсүдүн турар. Тараа култураларын 190 тонна үзүсүн арыгаш ам хораннарын эгелзеш.

Белер чылдын дүжүдүгө ажилалар кымыласты 750 гектар кур черге эки ажилалар тускай үзүсүнн чаштырар. Сутгарыла бугаларын дөжүгө дооркан төп, шаштылар талашы-биле хемчеглерин багай өвөс чоруткан.

Кызыл аймак-агыл чөвөк-херекселдеринден 14 андамы, 27 илнр, 20 айттын бүтүн херекселерин болгаш үзүсүн өртүрүгө хергелер чүдүдери бүтүн септен, ажилалга кийрген.

М. ЧАРТАН-ХУНА.

Малчынның күш-ажылы

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. («Шынын көр»). Коммунист Аныч Барыин-Хемчик районда «Ленин өркү» колхозун хой каларында ам чыды чыл болган. Ичинин чымын өстүрүп, продуктузун белдери дээр өң ах-сестигил күш-ажылы колхоз баштаар чери үнелер турар.

Сөөлү чылдарда эш Аныч өшкү каларында ажилдап турар. Кызыл-Тайгада кынында эрткен чымын 2 кажааны ол боду кымын алган. Оң кодамында бо чымын төртүрү 340 өшүлөр бар. Сөөлү хүндө төрөн 120 өшүлдерин 122 ажайларын бүтүн камгалап алган.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Байырлалга белек кылдыр

Бай-Тайга районун «Мурнакчы» колхозун малчыннары Улуг Октябрьин 40 чыл өңгө чедиккиниг ужуражыр дээр тус-тус хүзүлгезин алган ажилдап турарлар. Хойжу С. Делбинде төртүрү 351 каракул хойлардан 93 хой төрөн, оларын хураганнарын менди дооркуп турар.

Малчыннар Балзан, Дала-оол, Делбин олар төртүргөн хураган бүтүрү менди дооркуптур, хойдан 1,6 кг дүтү кырып алырын хүзүнгөннер.

Оң-биле чергелештир хойжу Дала-оол 350 хой кирер кажааны байырлал бетип-де тулуп ажилалга кирер дээр ыжын белектеш, тулуг кымыр черинде дүжүрүп алган.

Н. ШАНГЫР-ООЛ.

М. САЛЧАН.

Чедерде „Тиилелге“ колхозта

Хойжунун алында

Куулар Чымаа колхозун шээр малын ам 8 чыл ажим үнүң дүжүдүгө малал турар. Колхозчу амыдырла Тыванын көшкүн амыдырлалыг малчын араттарына аас-кежинин чымыткылыг оруун ажилалган. Амыдырла-даа өңкөжөн, ажилаларын, чурттаары-даа көлүгү апарган — деп Куулар ирей чугаалап турар.

60 хэр чөөкшүлүп, назы-дөгүл берген хирезинде Куулар иреинин ажилалык келзөө, эрес калшагынын улус магадан чугаалажыр. «Тиилелге» колхоз организациалык баштайгы хүннеринде эгелзеш-ле ол колхозун шээр малын малдап эгелзеш. Бо аразында кыштак-кажа, ситен-ширбиң чедиккестей бээр, чамдыкта хер-чам уладалы, мал олары үстү бээр, кандыг бергелер турбаан дээр, ыччалыдаа дүжүлгалыг хойжу бүтү-ле бергелерин ажим өртүп келген.

516 төртүр хойлардан эрткен ажилалык чымында 546 хураганнарын менди камгалап алган болгаш бир баш хой бүтүрүлген 2.100 грамм дүтү кырып алган. Оң-биле кады колхозчунун хүзүңдө ажим-оругаа база өзүп турар. Куулар Чымаа бодунун кадайы-биле ийилзөө эрткен чымын 5572 ашканы болгаш 4 тонна 208 кг таралы күш-хүнүн ажилына алганнар. Оң аңгыда немелде телебирге 65 кг айтты база алган.

Бо чымын колхозун мал оларында хер дика улуг дүжүң. Уда-дараа улуг шүүрганнар болуп турганын олар үстүп, малды кыштап менди чыл ашпарыпта бергелешкенниг байдалар таважыл турган. Иччалаа-даа дүжүлгалыг хойжу чүтүтү ол чайлаш чок боду бээр хире аймылында ичинин малын камгалап ап шыдаан. Күжү арган, бөөзү уладалы берген болгаш чаа төрөн хойларын тургузу ашпарла тургустуушан, хой оларын харын эжер, далымлаар аргаарын ажилалган.

Куулар Чымаанын кадайында хойларын ам кидин-не оолдп эгелзеш. Баштай төрөн 172 хойларын 192 хураганнарын алган болгаш менди дооркуптур турар. Чымаанын кадайында хойларын эрткен чымын мерисов усаанын кошкарлары-биле тарып адырштырген, ол чорук адал-чынныг мавап турган эки түнелди берген, хураганнарын хой нурузу мерисовтар болган.

Тарып адырштырген хойлар харуга оолдп эгелзеш, иччаланга хойжунун алында бо хүннер өң-не дүжүлгезин. Дүжү дүжүлгезинде болгаш чач хураганнарын ажаарында дулажыры-биле колхоз баштаар чери 2 кижини немей чоруткан.

Чурукта: Куулар Чымаа болгаш оң кадайы өшкү-саар хураганнары биле.

Колхозун төве малы өзүп турар

Колхозка 1948 чылда 29 төвөлөр турган. Бо аразында колхозун төве малы 68 башка чедир өскөн.

Төве малдың баш сазын өстүреринге дыка үр-шүг-чө негетир. Төве 2 чыл болгаш, чамдыкта 3-лаа чыл болгаш бир бодоган төртүр. Чаа төвөн төве огу аажок суларгай, кошкак болур. Оң ажаал өстүреринге дыка улуг мергежил болгаш күш негетир.

Колхозун төве малдыкымын эш Сергей Яндараа бодунун ол ажилында дыка мергежеш. Оң ажаал-газында төвөлөр ам кидин-не оолдп эгелзеш. Баштай төрөн 8 төвөлери болганнарын бүтүн камгалап алганнар, Октябрьин 40 чыл оңуң адалыг байырлалына белек болдуруп, бүтү төртүр төвөлери болганнарын бүтүн камгалап алырын болгаш төве малдан алыр оруданы ажим күсүдери эш Яндараа хүзүңгөн турар.

Чурукта: С. Яндараа бодунун дооркуп азырап турар бодоганы-биле.

Колхозун төве малдыкымын эш Сергей Яндараа бодунун ол ажилында дыка мергежеш. Оң ажаал-газында төвөлөр ам кидин-не оолдп эгелзеш. Баштай төрөн 8 төвөлери болганнарын бүтүн камгалап алганнар, Октябрьин 40 чыл оңуң адалыг байырлалына белек болдуруп, бүтү төртүр төвөлери болганнарын бүтүн камгалап алырын болгаш төве малдан алыр оруданы ажим күсүдери эш Яндараа хүзүңгөн турар.

Чурукта: С. Яндараа бодунун дооркуп азырап турар бодоганы-биле.

Хойжу Ч. К. Бугалдай

Чурукта: Ч. К. Бугалдай.

Бугалдай Чоллак Колдур-ооловча областа база бир суралгы хойжунуларын бирзеш. Эрткен 1936 ажилалык чымында 360 төртүр хойлардан 412 хураганнарын алган болгаш менди дооркуптур. Бир баш хой бүтүрүлген 2 килограмм 170 грамм дүтү кырып алырын чедип алган.

Бугалдайны кадайында хойларын бо хүндө кидин-не оолдп эгелзеш. Баштай төрөн 130 хойларын, 142 хураганнарын бүтүн камгалап алган.

Улуг Октябрьин 40 чыл болуп алдарыг байырлалына белек болдуруп 567 төртүр хойларын 600 хураганнарын ап, менди дооркуптур, база хой бүтүрүлген 2,5 кг дүтү кырып алырын хойжу эш Бугалдай хүзүңгөн.

П. КИСЕЛЕВ, СЭКП-нн Кызыл хойкомунун секретары.

С. КҮЖҮГЕТ.

Комсомол организациязының ажилын экижидер

Сүт-Хаа районун Киров атыг колхозу өсөгү үдө организаци аймак-агыл талашы-биле азын быжыккан, оң ичти оруткан чыл бүрүдө-ле улагалы турар. Эрткен аймак-агыл чымын түнелгенде ол колхоз иччилерин болган. Колхозун шак ичтиг чедиккиниг бодурунга мында комсомолчуларын болгаш аныктарын улуг киралгезин билингилер.

Иччалаа-даа ол колхозун комсомол организациалык ажилы сөөлү үдө дыка улуг четиелерин болуп турар. Мында 40 хире комсомолчулар, 20 ажим аныктар бар. Комсомол организациалык

ның секретары эш Сюр-оол болгаш бюро кешитинери комсомолчуларын кайлаа ажилдап турарын барык билбес, сөөлү дөрт айлар дүжүдүгө комсомолчуларын хурамын чыгыс-даа удаа чымыдырбаан, районун комсомол комитетинин сөөлү район конференциянын үдүргөн иштинилерин безин комсомолчуларга таныштырбаан, комсомолчулар болгаш аныктар политиктиг өрөгелелген калдык-даа хевиринде хазара туттунмаан. Илангыя дыка хей аныктар бижикти багай билер болуп турда-ла, бижик өрөгелелгенниг бөлүмнери безин организациалык.

Комсомол организациалык шак иччээр четиес ажилдап турда, мында партия организациалык (секретары Канчыр-оол) калдык-даа хемчег албай, ону анаа-ла көрүп эрттирп турар. Партия кешитинеринин ичти хурамында комсомол организациалык ажилын дугайын чугаалаштырары-даа соңуугаваан.

ВЛКСМ райком (секретары Петров, Краснощекова) районун мырмал-ла төвүдө турар колхозун комсомол организациалык безин улугтуптай турары мырмал-ла адытты.

А. ТОГУТ-ООЛ.

Малчыннарга солуннар келбейн турар

Чөөн-Хемчик районун «Коммунистче өркү» колхозун Аныч-Чыргакыда болгаш Дагыр-Шемиде малчыннары колхоз төвүндө дыка ырак черлерде чурттан турар. Малчыннар барык шунтузу «Шыны», «Тыванын аныктары» болгаш «Ленинче өркү» солуннарын чыгыш алган. Олар боттарын чыгыш алган солуннарын нөкчүр хамаанчов, харын көрбөй турар.

Малчунга каларынын эш Машык боду-

нун чыгышкан «Шыны» солунундан чыл өгөлүгөн бээр мартиг төнүгүгө чедир чүгө 13 номерин алган, оң өскөдөр калча-ла багарын билбес. Колхозун солун таралкымын Манчын-оол нөкчү харымсалга чок ажилдап турар. Чыгышчыларын солуннарын чорума кижилерге берип каарга, ол кижилер боттарын аян-чорун кымын аалар көнп чораш бир аалга уттуу каар ийинче азы шуут чидирер чүдүлөр хей удаа таварын турар.

Ол ишталы чонун чагаа харылзааны база-ла шак ичтиг аныктыг харымсалга чок таралып турар.

Чонун чыгышкан солуннарын болгаш чагаа харылзааны шак ичтиг харымсалга чок таралып турар чоруктуг бугула-ларынга чөгүр харымсалганы хүзүңгөн, бо ажилды чуржучулары хамаарышкан организациаларында негетинип турар.

Н. ШАНГЫР-ООЛ.

болу берген. Шаандык хожудантай чораш улустар бодунун экономиктиг болгаш културалыг хожудашынын улугтуукарына Коммунист партия, Совет чазак бүтү таарымчалыг байдаларын тургузуп, оларга дуузалаш. Амы үдө партиянын болгаш чазактын хүн бүрүдө сатып салышканынын ажилы-биле бүтү-ле национал республикаларда болгаш областтарда муң-муң өгө, ортумак школалар база дөди өрөгелелге черлери ажилдап, оларда өрөгелелдерин болгаш студенттерин хей санын аржызы өрөгелел турар.

Октябрьин социалист Улуг революциянын тилелген шаанда даралып чораш улустарын хуу-салымынга үдөлгөн эргиле болган. Ол революция болза, экономиктиг болгаш културалыг хожудашынын база бүтү талашы өрөгелел билин чедип алырын талашы-биле оларын мурунга калбаа орुकту ажилтаан. Оң бистин анык Тыва автономнун об-лазымын чижээден көрү болур.

XX чүс чылдын эгезинде Тывага школалар болгаш өмнөкүлөр-даа, үжүк-бик-даа чок турган. Чурттагыч чонун шуут чымызы бижик билбес болгаш харым-даа мон, библиотечка, клуб, театр деп чүл дөжүрүн дугайын билбес чорашкан. Чон дашкыкынын болгаш түс черин дашкыкыларын калыг дошкун дарлалынын алаанта чорашкан.

Октябрьин социалист Улуг революциянын тыва улусту хей чүс чылдарыг национал-колониалдыг дарлалын иччилден хостоп, оң ажил-агылдык болгаш културалык бугу талашы хожудашыгга канчаар-даа аажок улуг аржымы берген. Тыва Арат Республиканын турган чылдарын дүжүдүгө Совет Эмгекчилер улустарын чын бүтүргөн ажил-агыл дугайын ажим-биле Тывага боду улус өрөгелелгени организациалык үдөжүлгезин тургустунуң эгелзеш.

1930 чылда совет тускай эртенни-

лерин шуут кижилгези-биле тыва бижикти чогаткан. Тыва бижикти чогатканын, ичти эртенниг школаларын болгаш өскө-даа өрөгелелге черлери организациалык тыва улусту културалыг амыдырлыгына өргиле болган.

Совет Эмгекчилер составына Тыванын автономнун область болуп киргенин өгөлүдө тыва улусту културалык болгаш бүтү амыдырлыгына онза күштү өргиле болган.

Совет Тыванын баштайгы хүннеринде эгелзеш-ле Коммунист партия болгаш Совет чазак оң културалыг хожудашыгга канчаар-даа аажок улуг сатып салышканын илерелде келген. Совет улустун өг-бүлелгезин оң ил чылдарын дүжүдүгө хожуу келгенниг түнелгенде Тывага улус өрөгелелгени өрөгелелде организациалык канчаар-даа аажок улуг аржылар тургустунган. Чыл санында-ла область өгө болгаш ортумак школаларын четкелери саны дыка хей-биле өзүп турар. Бо чымын областын өгө, чеди чыл болгаш ортумак школаларын өрөгелелчилерин саны 32 муң ажим турар.

1956 чылда башы учалыгын болгаш башкы институтун дооркан анык башкыларын хей санын аржызы хойларын болгаш келгенниг школаларын немей чоруткан. Улус өрөгелелгени чарык-далдар база-ла көсүзү-биле өзүп турар. Ол сорулгага чарыкдары-биле 1957 чылда область бөдүлгезинде 75 миллион ажим рублди тускайлап берген.

Областын ажил-агылын сайдырлыгына тускай эртенниг калдарын белектер талашы-биле тускай эртенниг өрөгелелге черлеринин калбаа четкелери тургускан. Алаа педагогика институту, башкы учалыгын, келзөө ажил-агыл техникуму, өмнөкү учалыгын, сатып школын болгаш оң-даа өскө өрөгелелге черлери хамааржыр.

ОКТАБРЬНЫҢ 40 ЧЫЛ ОЮНГА УТКУШТУР

Өөренир эрге—Октябрьның улуг чаалап алыышкыны

Совет улус болгаш улус демократизм чурттарынын ажилы чоннары база бүтү-ле дөжүлгезин кижилер төрөгөн 1957 чылдын күзүндө Октябрьин социалист Улуг революциянын дөртен чыл өңгө дөжүлгезин эрттирер-биле белектелген турарлар.

Октябрьин социалист революция кижилер төрөгөнниг төгүзүгө чаа үнел ажилтан. Октябрь революциянын тилелгенин оонза Коммунист партиянын улугтууганы-биле бистин чуртувуска социалист тургузушунун талашы-биле канчаар-даа аажок улуг ажилдар калбарган. Совет эрге-чарыгдарын чылдарында бистин чуртувуска боду културалык революциянын боттадырган. Оң түнелгенде чонун калбаа ивектерин улус чымыдырлыгына болгаш улус өрөгелелгенин калбаа-биле хандыктыг.

Чүгө Октябрь революциянын сөөлүдө улус чымыдырлыгы кижилер төрөгөнниг төгүзүгө боду улугтуу байдалыг болуп, бүтү чонга ажилдап боду берген. Совет күрүшүн кал хойдузу — Конституция ССРЭ-нн бүтү хамаатыларын өрөгелелге аргын быжылап турар. Ол улуг өгө болза, Улуг Октябрьин чаалап алышкынынын түнелди болуп болгаш бистин чуртувуска өгө, ортумак база дөди школаларын, үлү-пүлде болгаш келзөө ажил-агылда, албан черлеринде бүтүрүгө, техниктиг өрөгелелгенин, келзөө школаларын, эачык өрөгелелгенин калбаа четкелери тургустунган.

Бистин чуртувуска өрөгелелге кайлаа хазас бол

